

LEADER

Peräpohjola

Ihmisen kokoinen
Peräpohjola

Polkuja
kestävään
tulevaisuuteen

Sisällys

1. Strategian valmistelu	4
2. Toiminta-alueen kuvaus	5
3. Kehittämistarpeet	9
4. Kehittämisen painopisteet	
4.1. Katse tulevaisuuteen!	10
4.2. Yhteisöllinen kestävyys ja hyvinvointi	11
4.3. Peräpohjalaisuus (kulttuuri ja paikallisuus)	12
4.4. Uudistuva yrittäjyys	13
5. Rahoitussuunnitelma	14
6. Toimeenpanon kuvaus	15
6.1. Aktivointi	16
6.2. Viestintä	16
6.3. Yhteistyö ja verkostoituminen	17
6.4. Hallinto	17
7. Seuranta ja arviointi	19

Tule mukaan!

*Hyvä peräpohjolainen kylätoimija,
yrittäjä ja asukas!
Tule mukaan kehittämään yhdessä
kestävää tulevaisuuden Peräpohjolaa!*

Ihmisen kokoisessa Peräpohjolassa kaikilla on tilaa toteuttaa itseään vahvuksiensa kautta – olla luova, rohkea ja kokeileva. Täällä on mahdollisuus yrittäjyyteen sekä mahdollisuuksia osallistua, harrastaa ja nauttia monimuotoisesta luonnosta kestävästi.

Tässä strategiassa esittelemme toimenpiteet, joiden avulla menemme kohti yhteisiä tavoitteita. Kehitetään kotiseutuamme yhdessä jatkossakin.

Leader-ryhmän tehtävä rahoittajana on aktiivoida toimijoita omaehtoiseen kehittämiseen hankkeiden kautta ja neuvoa toteuttajia koko hankkeen elinkaaren ajan. Sen lisäksi Peräpohjolan Leaderin itselleen asettama kehitystehtävä seuraavalle ohjelmakaudelle on osallistaa, kuunnella ja sparrata toimijoita myös strategioiden laatimisten välillä.

VISIOMME VUODELLE 2030

Yhteinen tavoitetilamme on, että vuonna 2030 Peräpohjolan on ihmisen kokoinen. Peräpohjolan alueella eletään ja toimitaan kestävällä, tulevaisuuteen katsovalla tavalla.

Vahvuksiämme ovat monimuotoinen alueemme sekä luonnon erilaisuus alueemme sisällä.

Meidän jokaisen tehtävä on luoda tulevaisuus, jossa alueemme toiminta sekä moninaisuus ovat osa kestävää arkea.

KATSE TULEVAISUUTEEN YHESSÄ!

MISSIO

Aktivoida, tukea, tiedottaa, viedä käytäntöön kestävää ja aktiivista elämää alueelle.

ARVOT

Arvomme on ihmisläheisyys ja käytännön jokapäiväinen tapamme toimia on aito kohtaaminen.

1. Strategian valmistelu

Tätä strategiaa on valmisteltu sekä kasvokkain että koronaviruspandemiasta johtuen etänä. Valmistelutilaisuuksiin on koottu Lappi-tason toimijoita ja sidosryhmiä. Lisäksi on järjestetty toiminta-alueen omia ja yhteistyökumppaneiden kanssa pidettyjä tilaisuuksia, kuntatilaisuuksia sekä kylätilaisuuksia.

Osallistuminen valmisteluprosessiin mahdollistettiin alueen asukkaille ja päättäjille kehittämiskyselyllä sekä kyselyllä, jossa kar-

toitettiin sisältöä tulevan ohjelmakauden rahoituksen osa-alueiksi. Kyselyt toteutettiin vuoden 2021 aikana, ja vastauksia saimme 138 kappaletta.

Lopulta valmistelutyötä syvennettiin ulkopuolisen, dialogisen yhteiskehittämisen asiantuntijan ohjaamissa pienryhmäkeskusteluissa. Pienryhmäkeskusteluihin osallistui yhteensä 30 eri henkilöä eri sidosryhmistä ja toiminta-alueen kunnista.

KYLÄTAPAHTUMIEN
TALOUDELLINEN TUKEMINEN
AKTIVOISI VANHUKSIA,
KESKI-ikäisiä SEKÄ NUORIA JA
KOKOASI HEIDÄT AINA
SILLOIN TÄLLÖIN YHTEEN.

Palaute kehittämiskyselystä

TÄRKEÄÄ ON, ETTÄ
PERÄPOHJOLAN LEADER
ON JA NÄKYVÄ MUKANA
KYLIEN ARJESSA MONELLA
ERI TASOLLA.
TALOUDELLINEN TUKEMINEN
ON VAIN YKSI TASO.

Palaute kehittämiskyselystä

OSALLISTUJIEN KOKEMUKSIEN KAUPPA
KAIVAUDUTTIIN ALUEEN KULTTUURIPERINTÖÖN
JA SUKELLETTIIN TULEVAISUUDEN VISIOINTIIN.

*– Osallistujan kommentti
paikallisen kehittämisen
työpajasta*

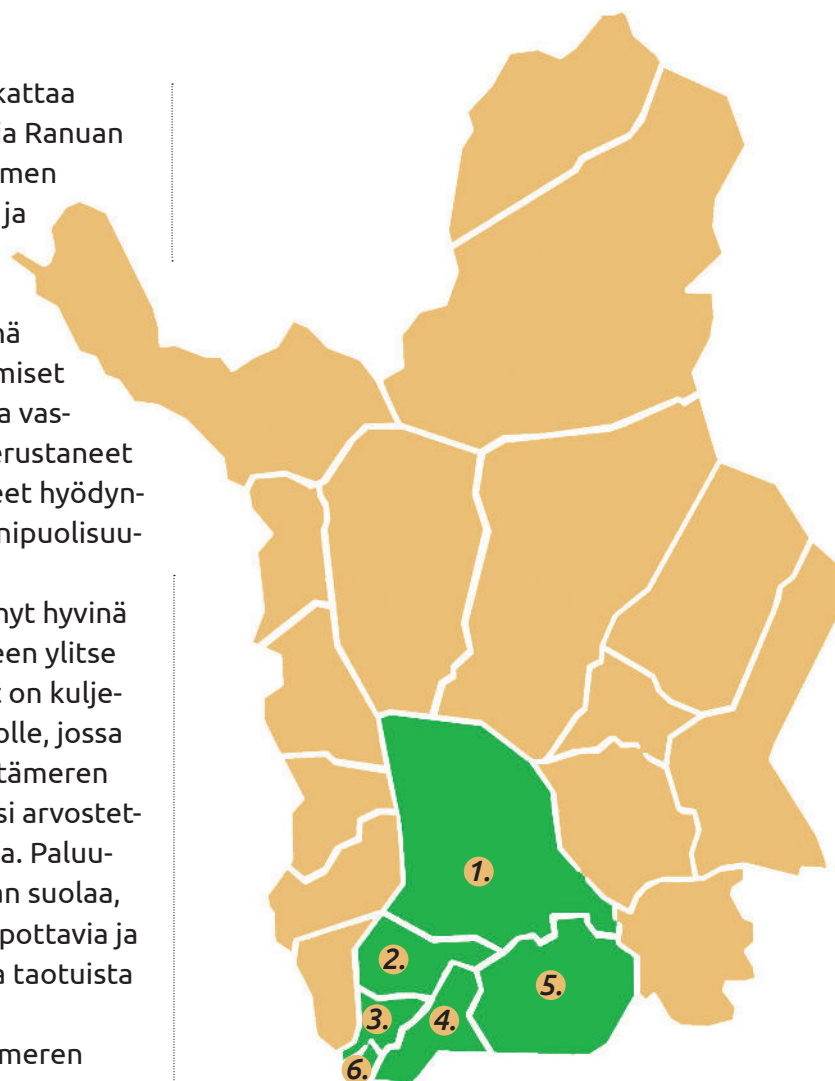
2. Toiminta-alueen kuvaus

Peräpohjolan Leader ry:n alue kattaa Simon, Keminmaan, Tervolan ja Ranuan kunnat sekä Kemin ja Rovaniemen kaupunkien maaseutualueet. Kemi- ja Simojoki ovat toimineet yli 230 kilometriä pitkää ja 15 500 neliökilometrin laajuista aluetta yhdistävinä valtavyölinä vuosituhannen ajan. Ihmiset ovat nousseet Perämeren rannikolta vastavirtaan kalan ja riistan perässä, perustaneet seudulle pysyvää asutusta ja oppineet hyödyntämään kaikkea, mitä luonto on monipuolisuudessaan heille tarjonnut.

Jokien antimia ja riistaa on riittänyt hyvinä aikoina myytäväksi asti. Oman tarpeen ylitse jääneet kapakalat, riista ja turkikset on kuljettu jokia pitkin Perämeren rannikolle, jossa ne on lastattu laivoihin ja välitetty Itämeren vauraimpiin kaupunkeihin myytäväksi arvostettuina herkuina ja ylellisyystavaroina. Paluulastina laivat ovat tuoneet mukanaan suolaa, ryynejä ja rusinoita sekä elämää helpottavia ja monipuolistavia keksintöjä raudasta taatuista kirveistä ja kuokista lähtien.

Höyryvoima alkoi kasvattaa Perämeren seudusta yhden maailman merkittävimmistä puunjalostuskeskittymistä 160 vuotta sitten. Teollisuus toi työtä myös jokien varsille ja antoi uskoa maanviljelyn ja karjatalouden menestymiseen. Metsät, pellot, vesistöt ja marjasuot antoivat elannon, jonka eteen oli kuitenkin oltava valmis tekemään kovasti työtä. Edelleenkin alueen asutusta leimaa monimuotoinen luonto antimineen ja alueen ihmisten sitkeää pyrkimys luontoa kunnioittavaan omatoimisuuteen. Omatoimisuutta tosiaanakin tarvitaan alueella, jossa yhdellä neliökilometrillä asuu keskimäärin alle kolme ihmistä.

Peräpohjolan väestö on vähitellen keskittynyt rauta- ja valtateiden tuntumaan kuten

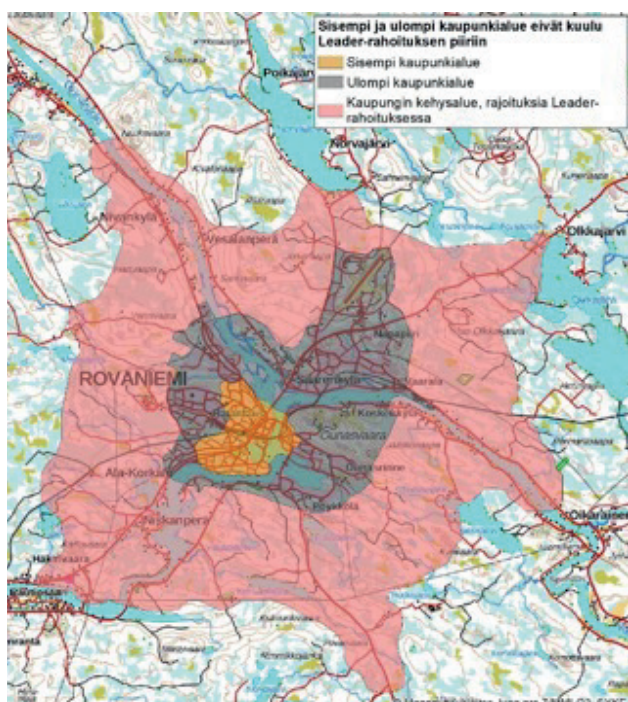
Kuva 1: Peräpohjolan Leader-alue:
1. Rovaniemi, 2. Tervola, 3. Keminmaa,
4. Simo 5. Ranua ja 6. Kemi

kaikkialla muuallakin. Vaikka tavara- ja henkilöliikenne on jo vuosikymmeniä sitten nostettu kuivalle maalle, Kemi- ja Simojoella on yhä keskeinen merkitys alueen elinvoimaisuudelle ja identiteetille. Alueen houkuttelevimmat asuinpaikat löytyvät edelleenkin jokien ja muiden vesistöjen läheisyydestä.

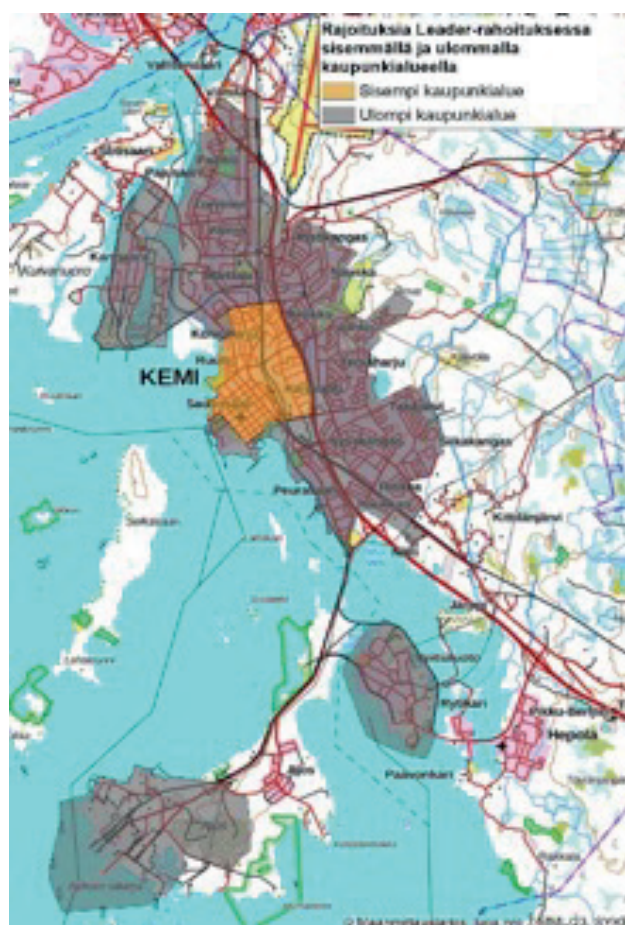
Lapin ely-keskuksen kanssa yhteisesti sovittu toiminta-alueeseemme kuuluu seuraavalla ohjelmakaudella 20 534 asukkaan Kemien kaupunki kokonaisuudessaan. Kemien sisemmällä ja uloimmalla kaupunkialueella tulee olemaan yhteistyösopimuksessa yhdessä sovittavia rajoituksia.

Erotuksena edelliseen ohjelmakauteen Rovaniemen kaupungin kehysalueella ei Lapin ely-keskuksen kanssa yhdessä sovittu rahoiteta seuraavalla ohjelmakaudella matkailun majoitusinvestointeja. Toiminta-alueeseemme kuulumattomalla Rovaniemen kaupungin sisemmällä ja uloimmalla kaupunkialueella asuu yhteensä 51 523 asukasta. Uloimpaan kaupunkialueeseen seuraavalle ohjelmakaudelle liitetään Napapiirin Pajakylän alue sekä niin sanotun Lentokentäntien yritysryhmittymä.

Maakuntakeskuksia ympäröi kaupunkien läheinen maaseutu ja Kemienmaasta Tervolaan

Kuva 2: Rovaniemen kaupunkialue, rajoituksia Leader-rahoituksessa

Kuva 3: Kemien kaupunkialue, rajoituksia Leader-rahoituksessa

Kemijoen vartta ydinmaaseutu. Kaikki muu toiminta-alueella on harvaan asuttua maaseutua. Maakuntakeskusten väliseltä maaseudulta, esimerkiksi Tervolasta, käydään molemmissa kaupungeissa töissä. Mutta myös ydinmaaseudulle, maakuntakeskusten puoliväliin Tervolaan pendelöidään. Vuonna 2019 Tervolassa kävi muista kunnista töissä 241 henkilöä.

Lapin yliopisto, Lapin ammattikorkeakoulu ja kaksi koulutuskuntayhtymää tarjoavat toiminta-alueellamme monipuolisia opiskelumahdollisuuksia Rovaniemellä ja Kemissä myös monimuoto-opintoina.

Kaupunki-maaseutuvuorovaikutus on Rovaniemellä ollut arkea viimeistään vuodesta 2006 lähtien, kun Rovaniemen kaupunkia ympäröinyt Rovaniemen maalaiskunta yhdistyi keskellä olevaan kaupunkiin. Entisiä maalaiskuntalaisia asuu keskustassa ja puolestaan entisiä kaupunkilaisia on muuttanut keskustan ulkopuolelle. Ympäröivä maaseutu on keskustassa asuvien vapaa-ajan virkistätymispaikka ja keskustan kulttuuripalvelut puolestaan kylillä asuvien käyntikohteita.

Toiminta-alueellamme asuu yhteensä 45 343 asukasta, joista 7 542 henkilöä asuu harvaan asutulla maaseudullamme ja 3 113 henkilöä ydinmaaseudullamme. Kemin sisemmällä kaupunkialueella asuu 5 010 asukasta, uloimalla kaupunkialueella 12 846 asukasta sekä kaupungin läheisellä maaseutualueella 2 678 asukasta.

Rovaniemen kaupungin kehysalueella asuu 3 773 asukasta ja kaupungin läheisellä maaseudulla 5 381 asukasta. Kaupungin kehysalueilla Keminmaassa ja Simossa asuu yhteensä 7 929 asukasta ja kaupungin läheisellä maaseudulla yhteensä Simossa 796 asukasta ja Tervolassa 13 asukasta.

Toiminta-alueitamme halkovat suuret joet ja jokia reunustavat vaaramaisemat ovat luontomme erityispiirteitä. Eteläisimmässä kunnassamme Simossa kuuluisa lohijoki Simojoki laskee Perämereen. Kemissä sijaitsevat Perämeren saaret, jotka yhdessä muodostavat toiminta-alueeseemme kuuluvan Perämeren kansallispuiston.

Nelostie halkaisee toiminta-alueemme etelästä pohjoiseen Keminmaasta Tervolan kautta Rovaniemelle. Nelostien vierellä virtaa Kemijoki, joka on maamme pisin joki. Rovaniemellä Kemijokeen yhtyy Ounasjoki. Talot ovat sijoit-

tuneet nauhamaisesti Simojoen, Kemijoen, Ounasjoen ja niiden sivuvesistöjen sekä nelostien ja kantateiden varsille kyliä muodostaen.

Rakennettua kulttuurimaisemaa puolestaan löytyy kylistä, joista ehkä parhaiten säilynyt kokonaisuus on Simonkylällä. Alueella onkin valtakunnallisesti arvokkaan rakennetun kulttuuriympäristön status. Soita on erityisesti hillapitäjä Ranualla sekä Simossa, jossa sijaitsee myös Martimoaavan soidensuojelualue.

Toiminta-alueemme on sekä teollisuuden että matkailijoiden helposti saavutettavissa. Auton lisäksi Peräpohjolaan voi saapua junalla ja lentäen Rovaniemelle tai Kemiin. Kemin Rantabulevardilla on toiminta-alueemme ainoa matkustajasatama. Satamasta on laivayhteys Perämeren saariin.

Metsä Fibre Oy:n biotuotetehtaan valmistaminen luo ympärilleen uusia liiketoimintamahdollisuuksia ja saattaa siten turvata lakautusuhan alla olevan lentoliikenteen Kemiin. Parhailaan Kemin Veitsiluotoon suunnitellaan myös vaatejätettä hyödyntävää tekstiilikuitutehdasta. Lähes koko tehtaan tuotanto on tarkoitus suunnata vientiin, mikä osaltaan puolsi päätöstä sijoittaa se satamakaupunki Kemiin.

Maallemuutto ja Lappi ovat tällä hetkellä nosteessa. Koronavirus-pandemia on vaikuttanut vahvasti etätyön ja monipaikkaisuuden yleistymiseen. Tämä on lisännyt osaltaan mökkien käyttöä vapaa-ajan lisäksi työn tekemiseen. Rovaniemi ja Ranua ovat alueemme mökkipaikkakuntia. Vuonna 2021 Rovaniemellä oli 4556 mökkiä ja Ranualla 1717 mökkiä.

Pandemian aikana vuonna 2021 Lappiin muutti asukkaita enemmän kuin sieltä pois. Tietoliikenneyhteydet ovat tärkeässä roolissa tämän päivän maaseutuasumisessa. Erityisesti etätyö ja -opiskelu vaativat toimivan infran

Ihmisen kokoinen Peräpohjola

	Kemi	Keminmaa	Ranua	Rovaniemi	Simo	Tervola
Väestömäärä 31.12.2021	19 982	7 904	3 670	64 180	2 904	2 882
muutos vs. vuosi 2014	- 9,7 %	- 7,1 %	- 11,5 %	+ 4 %	- 13,4 %	-12,3 %
Keski-ikä v. 2021	47,4	45,3	46,9	41,6	50,5	48,1
Työllisyysaste, % (2020)	62,7 %	73,1 %	64,9 %	66,9%	68,6 %	69,7%
muutos v. 2000 (%-yksikköä)	7,9 %	10,9 %	11,3 %	7,9 %	11,6 %	13 %
Alkutuotannon työpaikkojen osuus 2019, % (suluissa muutos v:sta 2014, %-yksikköä)	0,4 (0,1)	2,1 (-1,7)	16,1 (-3,2)	1,9 (-0,3)	7,7 (-3,1)	15,3 (-2,0)
Jalostuksen työpaikkojen osuus, % (2019)	25,9 (1,8)	40,4 (6,4)	10,6 (1,1)	13,6 (0,1)	15,8 (3,9)	22,8 (-0,6)
Palvelujen työpaikkojen osuus, % (2019)	72,9 (-1,9)	55,9 (-4,9)	70,6 (1,8)	83,3 (0,1)	73,5 (-0,8)	59,9 (3,0)
Kylien määrä	3	17	29	67	20	23

Kuva 4: kuntiemme avainlukuja

ympäriin, ja myös teiden ja vesihuollon tulisi olla kunnossa.

Toiminta-alueemme väestömäärä on päättyvän ohjelmakauden alkuun verrattuna Rovaniemen kaupunkia lukuun ottamatta laskusuunnassa. Suomalaisten keski-ikä vuonna 2021 oli 43,5 vuotta, jota nuorempaa väestö toiminta-alueellamme on vain Rovaniemellä. Rovaniemellä on siten myös eläkeläisten osuus toiminta-alueemme kunnista pienin, 23,8 %, kun se muissa toiminta-alueen kunnissa on noin 35 %. Korkein eläkeläisten osuus, 40 %, on Simossa. Työllisyysaste on toiminta-alueellamme noussut kahdessakymmenessä vuodessa keskimäärin 7,1 prosenttiyksikköä.

Alkutuotanto on vahvaa toiminta-alueemme kunnista enää Ranualla ja Tervolassa. Alkutuotannon hiipuessä jalostus on entisestään vahvistunut, mikä näkyy erityisesti Keminmaassa. Maaseutukunnissamme (pois lukien Rovaniemi ja Kemi) on yhteensä 1 363 perinteisten ja modernien sekä maatilakäytöntäisten yritysten toimipaikkaa.

Palveluala työllistää toiminta-alueellamme eniten.

Palveluissa toiminta-alueellamme korostuu matkailu, joka on herkkä erilaisille maailmanlaajuisille muutoksille. Matkailun ympärivuotisina vetureina voidaan nähdä Kemin Lumilinnan alue, Ranuan eläinpuisto sekä Rovaniemen joulun taika. Edellä mainittujen suurien ryhmäkohteiden lisäksi toiminta-alueemme maaseudulla on myös yksilöllisiä maaseutuelämyksiä ja kohteita. Monimuotoinen peräpohjalainen luonto tarjoaa mahdollisuuksia kestäväälle luontomatkailulle.

Peräpohjolan Leaderin alueella on eri laskutavoista riippuen jopa 160 kylää. Kylien toiminnan perustuessa vapaaehtoisuuteen, niiden aktiivisuus vaihtelee. Aktiiviset kylätoimijat ikääntyvät, talkootyöt ja jaksaminen jäävät monesti pienen joukon vastuulle. Kylätoiminnan jatkuvuuden turvaamiseksi uusien toimijoiden aktivoiminen ja sitouttaminen mukaan toimintaan on tärkeää. Peräpohjolan Leaderin pyrkii omalla toiminnallaan tukemaan kylätoimijoiden jaksamista ja osaamista.

3. Kehittämistarpeet

Peräpohjan SWOT-analyysiin on nostettu tämän strategian aluekuvauksen mukaiset toiminta-alueemme erityispiirteet, osallistavan valmistelun anti sekä Peräpohjan Leaderin hallituksen ja henkilöstön yhteisten

Strategia-aamujen tulokset. SWOT-analyysia on peilattu myös toiminta-alueiden kuntien strategioihin ja muihin toiminta-alueitamme ja Lappia koskeviin maaseudun ajankohtaisiin kehittämissuunnitelmiin.

Vahvuudet

Sinnikkyys kyläyhdistyksissä

ja kylissä asuvien ihmisten keskuudessa.

Vapaa-ajan asukkaat

ovat osin kylätoiminnassa hyödyntämätön reservi.

Yrittäjyyden palo on voimanlähte, joka näkyy perinteisinä ammattitaitoina ja uutena yrittäjyytenä alueella.

Sijainti – alue toimii porttina Lappiin ja sen kaksi maakuntakeskusta täydentävät toisiaan.

Luontoympäristö on puhdas ja turvallinen. Luonnonvarat ovat alueella runsaat ja puhtaat.

Monipuoliset vesistöt kuten alueen suuret joet sivuvesistöineen sekä Perämeri saarineen tarjoavat tilaisuuksia elinkeinotoimintaan ja virkistytymiseen.

Vahva teollisuus hyödyntää alueen uusiutuvia luonnonvaroja ja kiertotaloutta.

Heikkoudet

Maantieteen erityispiirteet ovat pinta-alan laajuus ja pitkät etäisyydet, mikä asettaa haasteita yhteisöllisyydelle.

Väestön ikäjakauma on vinoutunut, väki on ikääntynyttä ja nuoret lähtevät opintojen ja työn perässä muualle.

Väestön vanheneminen – kylissä vähemmän väkeä ja siten vähemmän myös aktiivisia toimijoita.

Hyvinvointi ja jaksaminen ovat koetuksella, kun tekijöiden vähetessä talkoot kasautuvat pienelle joukolle kylätoimijoita.

Lähipalveluiden heikkeneminen jatkuu, kun palveluita keskitetään kuntakeskuksiin.

Asuntojen heikko saatavuus

mm. vuokra-asuntojen osalta hidastaa maallemuuttoa.

Puutteelliset tietoliikenneyhteydet joillakin alueilla häiritsevät arkea, kun edes puhelin-yhteydet eivät toimi.

Mahdollisuudet

Maallemuutto on nostanut suosiotaan ja maaseudun arvostus on kasvanut viime vuosina.

Etätyönteko mahdollistaa maallemuuton ja tuo uudenlaista osaamista kyliin.

Kestävä monipaikkaisuus voi kasvattaa nykyisten vapaa-ajanasukkaiden maaseudulla viettämää aikaa.

Digitalisaatio mahdollistaa uudenlaista yrittäjyyttä ja palveluita kyliin.

Kiertotalous tarjoaa mahdollisuuksia innovaatioille ja kestäväälle liiketoiminnalle.

Kädentaidot ja luovat alat ylläpitävät paikallista kulttuuria ja perinteitä ja tuovat uutta yrittäjyyttä alueelle.

Kestävä matkailu luo alueelle yksilöllisiä maaseutu-kohteita sekä luonto- ja jokimatkalupalveluita.

Monialaiset maatilat turvaavat tulevaisuutensa esim. jatkojalostuksen ja Green Care -toiminnan avulla.

Uhat

Maankäytön ristiriidat voivat hidastaa alueen kehitystä, kun esimerkiksi teollisuuden tarpeet ja paikallinen elämäntapa ja kulttuuri törmäävät.

Ilmastonmuutos ja luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen voivat aiheuttaa odottamattomia muutoksia alueen toimintaympäristössä.

Pandemiat ja muut kansainväliset kriisit voivat aiheuttaa mm. yhteiskunnan toimintojen rajoittamista.

Sodat ja konfliktit Euroopassa vaikuttavat yleiseen turvallisuustilanteeseen myös Peräpohjolassa.

Taloudellinen taantuma heikentää laajalti yrittäjyyden ja toimeentulon edellytyksiä erilaisilla toimialoilla.

Kuva 5: Alueen SWOT-analyysi

4. Kehittämisen painopisteet

Osallistamisen, alueen kuvauksen ja SWOT:n perusteella Peräpohjolan Leader jatkaa matkaa seuraavalle ohjelmakaudelle yhteistyökumppaneidensa kanssa neljän kehittämissuunnan voimin.

Kehittämisen tavoitteena on edistää mahdollisuuksia elää maaseudullamme hyvää elämää, osallistua, harrastaa ja nauttia kestävästi luonnosta. Alueellamme voi myös halutessaan toteuttaa itseään yrittäjänä vahvuksiensa

kautta olemalla luova, rohkea ja kokeileva.

Kehittämistoiminnan tulee olla kestävä, innovatiivista ja yhteistoiminnallista. Alueemme kylät tarvitsevat vahvoja yhteyksiä, vesihuollon, älykkäitä ratkaisuja, toimivat yhdistykset sekä aktiiviset asukkaat.

Seuraavassa taulukossa on nähtävillä kehittämisen painopisteiden teemat, jonka jälkeen avaamme painopisteisiin liittyviä toimenpiteitä.

LEADER

Peräpohjola

- Katse tulevaisuuteen**
- Yrittäjyys ja elinkeinot**
- Yhteisöjen hyvinvointi**
- Peräpohjolaisuus**

Kestävä kehitys
Kylien yhteisöt, yrittäjät ja muut toimijat kannustetaan edistämään Lapin pyrkimystä hiilineutraaliksi maakunnaksi ja vahvistamaan luonnon monimuotoisuutta. Näihin toimiin pyritään energia- ja resurssitehokkuudella, perinteisiä kestäviä toimintatapoja korostamalla ja kiertotalouden ratkaisulla. Toimitaan alueella sosiaalisesti kestävällä tavalla ja pyritään vihreään siirtymään reilusti paikallisuus huomioiden.

Tieto, digitalisaatio ja älykkäät ratkaisut
Alueella kehitetään etätöiden tekemistä, monipaikkaista asumista ja monimuotoista yrittäjyyttä. Hyödynnetään digitalisaatiota maaseutuasumisessa esimerkiksi ikäihmisten tukena. Vahvistetaan alueen toimijoiden ajantasaista osaamista ja lisätään tutkimuspohjaista tietoa. Kannustetaan kyliä kehittämään aluettaan laatimalla Älykäs kylä -suunnitelmia. Tarinoiden ja kulttuurin avulla tuodaan esille perinteistä peräpohjalaista tietotaitoa.

Omavaraisuus, huoltovarmuus ja lähiruoka
Peräpohjolan kylien yhteisöt, yrittäjät ja muut toimijat varautuvat kriisitilanteisiin ja ilmastonmuutoksen aiheuttamiin muutoksiin. Paikallisia raaka-aineita ja menetelmiä arvostetaan, hyödynnetään ja jalostetaan alueella arvon lisäämiseksi. Tuetaan paikallista ruoantuotantoa ja luonnontuoteyrittäjyyttä. Kylillä haetaan omavaraisia hajautetun uusiutuvan energiatuotannon ratkaisuja.

Nuoret, verkostot ja kansainvälisyys
Peräpohjolan omaleimaisen alueen tunnettuus lisääntyy ja veto- ja pitovoima kasvavat. Nuoria aktivoidaan osallistumaan kotiseutunsa kehittämiseen ja turvaamaan kylätoiminnan jatkuvuus. Maaseudulla on mahdollisuuksia harrastaa ja viettää vapaa-aikaa. Tuetaan yritysten välistä yhteistyötä esimerkiksi yritysryhmähankkeilla ja kannustetaan nuoria yrittäjyyden pariin. Lisätään kansainvälistä yhteistyötä esimerkiksi maaseutumatkailussa ja osaamisen lisäämisessä.

Ihmisen kokoinen Peräpohjola – Polkuja kestävään tulevaisuuteen

Kuva 6: Kehittämisen painopisteet

4.1. Katse tulevaisuuteen!

Katse tulevaisuuteen -painopisteessä luodaan edellytyksiä ja annetaan välineitä luovuuteen ja innovatiivisuuteen, kokeiluun ja uuteen.

Älykkäiden ratkaisujen kehittäminen. Ohjelmakaudella pyritään vähentämään päästöjä ja lisäämään kestävää tuotantoa. Kehitetään eri-ikäisten ihmisten maaseutuasumista helpottavia toimintatapoja ja innovaatioita. Luodaan uusia mahdollisuuksia myös pienille yrityksille esimerkiksi digitaalisen automatisaation kautta.

Saavutettavuuden vahvistaminen. Jatketaan digitalisaation kotiuttamista lisäämällä toimivia yhteyksiä ja vahvistamalla alueen asukkaiden ja toimijoiden digiosaamista. Erilaiset äly-hankkeet (esim. Älykkäät kylät) ovat yksi keino pyrkiä näihin tavoitteisiin.

Energiaomavaraisuus ja -tehokkuus vahvistuvat. Kehitetään alueiden ja yritysten energiaomavaraisuutta ja energiatehokkuutta mm. lisäämällä tietoa uusiutuvan energian ratkaisuista.

Innostus kokeilla uutta. Sparrataan toimijoita kehittämis- ja kokeilutoiminnassa yhteistyökumppaniverkoston hyödyntäen. Tarjotaan tukea ja tietoa uusiin tulevaisuuden ratkaisuihin, kuten uudenlaisiin tuotantojärjestelmiin.

Määrälliset tavoitteet:

- Ympäristö ja ilmastotoimet 3 kpl
- Äly-hankkeet 3 kpl
- Uusiutuvan energian hankkeet 2 kpl
- Uudet kokeilut 3 kpl

*On kotiseutu mulla tuolla
Peräpohjolassa*

Kuva 7:
*Ranuan eläinpuisto.
Taisto Saari*

4.2. Yhteisöllinen kestävyys ja hyvinvointi

Yhteisöllisen kestävyden ja hyvinvoinnin painopisteessä tarjoamme apua jaksamiseen, virkistykseen ja yhteisöllisyyden kehittämiseen. Kannustamme toimijoita edistämään alueensa hiilineutraaliutta ja ehkäisemään osaltaan luontokatoa.

Alueen huoltovarmuus ja omavaraisuus vahvistuvat. Aikamme kriisien osoittamana monien eri toimijoiden tulee olla mukana varmistamassa maamme toimintakyky poikkeustilanteissa. Yhteistyöllä olemme myös paikallisesti vahvempia muutosten ja kriisien kohdatessa. Samalla nostamme osaltamme työllisyyden mahdollisuuksia sekä saamme aikaan kestävämpää aluetaloutta ja kulutusta.

Monimuotoisuus niin toiminnassa kuin ympäristössä tarvitsevat omavaraisuuden ajatusta. Osaamisen ja tiedon lisääminen ovat etenkin tässä hetkessä tärkeitä turvaamaan niin alueemme kuin koko maan huoltovarmuus sekä omavaraisuus.

Määrälliset tavoitteet:

- Uusia palveluja 3 kpl
- Aktivointitilaisuuksiin ja koulutuksiin osallistuneita 200 hlö
- Tiedonvälityshankkeet 1 kpl
- Kylille suunnatut suunnitelmat 10 kpl

Kyläyhdistysten toiminnan jatkuvuuden turvaaminen. Lisäämällä toimintaa kylille, luodaan puitteet sille, että kylät ovat eläviä jatkossakin. Erilaiset harrastus- ja työmahdollisuudet varmistavat lapsiperheiden pysymisen kylillä ja innostavat muuttamaan maaseudulle. Tätä kautta voidaan saada lapsia ja nuoria kylien toimintaan.

Tuetaan kokeneita kylätoimijoita jaksamisessa ja etsitään keinoja hiljaisen tiedon levit-

tämiseksi uusille kylätoimijoille. Näin turvataan aktiivisten yhdistysten tulevaisuus. Omien voimavarojen vähetessä ikääntyvät asukkaat saavat turvaa ja heidän toimintakykynsä säilyy pidempään vireän kylätoiminnan ja palveluiden avulla.

Kyliä toiminta lisää ihmisten hyvinvointia ja rikastuttaa alueen taloutta, kun ihmiset saavat valita asuinpaikkansa. Asukkaat, joilla on mahdollisuus harrastaa ja virkistäytyä omalla kylällä, voivat hyvin. Aktiivisissa kylissä yhteyskierroksien toimivuudesta ja infrasta muutoinkin pidetään huolta.

Kulutustottumusten ohjaaminen kestäväan suuntaan. Jatkuvan kuluttamisen malli yhteiskunnassamme on luonut tarpeen miettiä asioita kestävämmästä näkökulmasta. Ilmaston ja ympäristön tila vaatii kestävämmän kulutuksen mallia, tällaisen tiedon lisääminen on edelleen tarpeen. Lisäksi tarvitaan aina uusia näkökulmia ja muuttuvaan maailmaan soveltuvia ratkaisuja kestävämmän elämisen lisäämiseksi.

Kyläyhteisöjen ja alueen toimijoiden osaamisen sekä tiedon lisääminen ja vahvistaminen aineettomien ja aineellisten pääomien kasvattamiseksi on tulevaisuuskuvan kannalta tärkeää. Tällaisen ajattelun vahvistamisessa ja mukana olemisessa alueella on meillä eri toimijoilla roolimme.

Ympäristömyönteisyyden vahvistaminen. Nykyhetkessä tekemämme valinnat vaikuttavat meidän lasten ja nuorten tulevaisuuteen. Jatkamme tulevaisuudessa jo nyt tekemiämme hyviä, ympäristön tilaa edistäviä toimia. Samalla kuitenkin voimme viedä ajatusta eteenpäin ja kehittää toimintaamme ympäristön ja ilmaston hyväksi. Ympäristömyönteisyyden vahvistaminen voi luoda myös uusia yritys- ja yhteisötoiminnan muotoja ja lisätä uudenlaista aktiivisuutta alueella.

*On keskikesän aika kaunein
Peräpohjolassa*

Kuva 8: Martimoaavan pitkospuut Simon ja Keminmaan välillä. Taisto Saari

4.3. Peräpohjalaisuus (kulttuuri ja paikallisuus)

Peräpohjalaisuuden painopisteessä pyritään lisäämään alueen kulttuurin erityispiirteiden tunnistamista ja tunnustamista.

Peräpohjalaisuuden tunnettuus lisääntyy. Peräpohjola on omaleimainen, matkailijoita houkutteleva osa Lappia, johon kuuluu metsäisten vaarojen lisäksi sekä merenrantaa että suuria jokia. Kulttuuri- ja perinnemaisemia hoidetaan ja ylläpidetään sekä perinteisten käsitöiden ja työtapojen osaamista vaalitaan ja jaetaan. Ruokakulttuuria vahvistetaan esimerkiksi lisäämällä tietämystä perinneruoista ja perinteisistä säilöntämenetelmistä.

Peräpohjalaisen identiteetin vahvistuminen ja vaaliminen. Peräpohjalaiselle elämäntavalle ominaiset kalastus, metsästys ja marjastus ja luonnossa liikkuminen tarjoavat asukkaille mahdollisuuksia virkistykseen, lähiruoan

hyödyntämiseen ja omavaraisuuteen. Alueen kaikenikäiset asukkaat ovat ylpeitä kotiseudustaan. Nykyiset peräpohjalaiset luovat vanhan pohjalle myös uutta, omannäköistä kulttuuriaan ja vievät eteenpäin Peräpohjolan tarinaa.

Alueen ruokatuotannon kehittäminen.

Alueen moninaisia luonnonantimia, kuten villikalaa ja marjoja, hyödynnetään kestävästi ja luonnon hyvinvointia vahvistaen. Tuemme peräpohjalaisiin olosuhteisiin sopivaa ruoantuotantoa ja ruokakokeiluja. Pyritään kehittämään lähiruoan jalostusta ja jakelukanavia.

Määrälliset tavoitteet:

- Kulttuuritoimet 4 kpl
- Äly-hankkeet 2 kpl
- Lähiruokaan liittyvät hankkeet 1 kpl
- Perinne-elinkeinotoimet 1 kpl

4.4. Uudistuva yrittäjyys

Kestävä talousajattelu ja sen luomat mahdollisuudet ovat nousemassa perinteisen kasvutalousajattelun rinnalle. Uudistuva yrittäjyys pohjaa kestäväan kuluttamiseen, kiertotalouteen ja palveluihin.

Alueelle syntyy uutta yritystoimintaa. Yrittäjyyttä suunnittelevia ja yritystoimintaa käynnistäviä yrittäjiä tuetaan ja autetaan eteenpäin. Yritystoiminnan muotoja haetaan uudelta suunnasta ja kestävyysajattelua halutaan laajentaa sekä kehittää.

Kehitys kulkee kohti kestäviä ratkaisuja niin palveluissa kuin tuotteissa, mitä myös meidän alueella halutaan edistää.

Yritystoiminta laajenee ja monipuolistuu.

Yritykset sopeutuvat yhteiskunnan muutoksiin ja löytävät niistä uusia liiketoimintamahdollisuuksia. Paikallista osaamista hyödynnetään.

Yritykset luovat uusia työllistymisen mahdollisuuksia alueen tuotannon ja palveluiden parissa, kotimaisia mahdollisuuksia korostaen. Näitä ovat esimerkiksi villan käytön mahdollisuuksien lisääminen, kestävä juurestuotanto

Määrälliset tavoitteet:

- Tuettavien yritysten määrä 15 kpl,
 - joista uusia yrityksiä 3 kpl
- Yritysrühmähankkeita 1 kpl
- Uusia palveluja 3 kpl

automatisaation avulla sekä uudet ekologisesti ja sosiaalisesti kestävät matkailupalvelut.

Tuotteiden elinakaariajattelu ja tuote palveluna -konsepti ovat uusia, kiertotalouden mukaisia tapoja luoda liiketoimintaa.

Yritystoiminnan mahdollisuuksia kehitetään

yhteistyössä yrittäjien ja muiden toimijoiden kanssa. Verkostoissa uudistuva yrittäjyys vauhdittaa myös kehitystä alueellisesti. Yrityksissä pyritään huomioimaan liiketoiminnan ilmast- ja ympäristövaikutuksia. Näin yrittäjät ovat mukana säilyttämässä vakaata toimintaympäristöä.

Alueella toimivia kasvavia yrityksiä tarvitaan, jotta työpaikkoja voidaan luoda ja turvata. Kasvua haetaan alueellista yhteistoimintaa vahvistamalla.

*Siellä tuntenut olen
talven tuiskutuulen sekä
kesän lämpöisen.*

Kuva 6: Haukia hangella. Kati Alanikka.

5. Rahoitussuunnitelma

Peräpohjolan Leader ry tulee hakemaan ohjelmakaudelle 2023–2027 toiminta-alueensa kunnilta kuntarahaa saman vuosittaisen määrän kuin edelliselle ohjelmakaudelle sekä ohjelmakausien väliselle siirtymäkaudelle.

Kuntarahan kokonaismäärä 20 prosenttia määrittelee haettavan EU:n ja valtion rahoituksen 80 prosentinn euromäärän. Painopisteissä 1–3 voimme toteuttaa niin yleishyödyllisiä kuin yritysten hakemia hankkeita.

Lapin ELY-keskuksen kanssa yhteisesti sovitusti Kemin kaupunki kokonaisuudes-

saan kuuluu seuraavalla ohjelmakaudella toiminta-alueeseemme. Kemin sisemmällä ja uloimmalla kaupunkialueella tulee olemaan yhteistyösopimuksessa yhdessä sovittavia, CAP-rahoitukseen liittyviä rajoituksia.

Kemin kaupungin alueella ja muualla toiminta-alueellamme Peräpohjolan Leader pyrkii tarvittaessa vastaamaan kehittämistarpeisiin ja hyödyntämään myös EAKR- ja ESR-rakennerahastorahoitusta ja muita määräaikaista rahoitusmuotoja. Nämä lähinnä täydentäisivät strategian toteutusta eivätkä pystyisi korvaamaan haettua maaseuturahaston rahoitusta.

Yleishyödylliset hankkeet 60 %, yrityshankkeet 40 %

PAINOPISTE	EU (43 %)	VALTIO (37 %)	KUNTA (20 %)	JULKINEN RAHOITUS yhteensä	YKSITYINEN RAHOITUS (tavoite 35 %)	KOKONAIS- RAHOITUS yhteensä
1. Katse tulevaisuuteen	258 000,00	222 000,00	120 000,00	600 000,00 30 %	323 076,92	923 076,92
2. Yhteisöllinen kestävyys ja hyvinvointi	258 000,00	222 000,00	120 000,00	600 000,00 30 %	323 076,92	923 076,92
3. Peräpohjolaisuus (kuluttuuri ja paikallisuus)	86 000,00	74 000,00	40 000,00	200 000,00 10 %	107 692,30	307 692,30
4. Uudistuva yrittäjyys	258 000,00	120 000,00	120 000,00	600 000,00 30 %	323 076,92	923 076,92
Strategiaa toteuttavat toimet yhteensä	860 000,00	740 000,00	400 000,00	2 000 000,00 100 %	1 076 923,00	3 076 923,00
TOIMINTARAHAA, euroa	286 666,81	246 666,79	133 333,40	666 667,00		3 743 590,00 TR + rahoitus

Kuva 7: Rahoitustalulukko; euroina ja prosenttiosuuksina

6. Toimeenpanon kuvaus

Edistämme strategian täytäntöönpanoa aktivoinnilla, viestinnällä, yhteistyöllä ja verkostoitumisella, jotka kaikki kietoutuvat toteutuksessa toisiinsa. Toimimme arvojemme mukaan ihmissläheisesti kaikissa toimeenpanon vaiheissa, ovat kohtaamiset sitten paikan päällä kylillä ja mahdollisesti rahoitettavissa yrityskohteissa tai puhelimesta ja etäyhteyksin.

6.1. Aktivointi

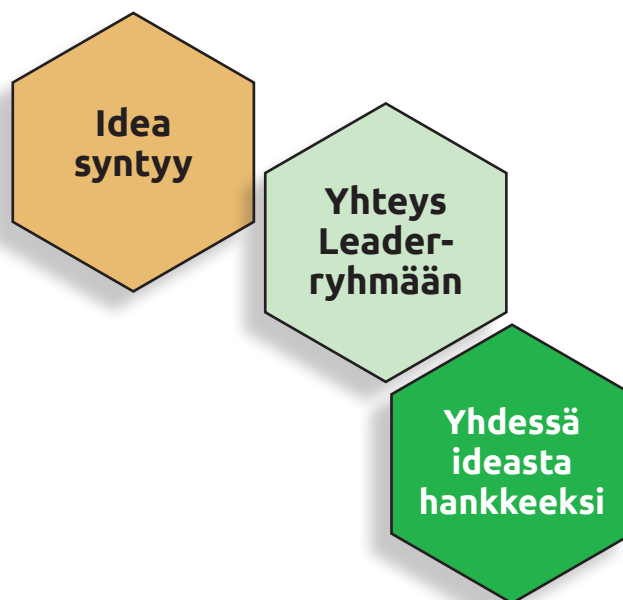
Tiedotamme toiminnastamme erilaisissa sosiaalisen median kanavissa. Lisäksi meidät voi kohdata tilaisuuksissa sekä kutsua kylään. Uusien hakijoiden kohdalla yhteistyötä tehdään oppilaitosten kanssa sekä viestimällä toiminnastamme ja käytettävissä olevista mahdollisuuksista.

Aktivointia toteutamme tiedottamalla potentiaalisia hakijoita etukäteen. Seuraamme hankkeiden toteutumista koko niiden elinkaaren ajan. Tarvittaessa reagoimme aktivoimalla hankkeiden toteuttajia ennaltaehkäiseviin toimenpiteisiin.

Yritysten aktivoinnissa teemme työtä itsenäisesti, mutta myös yhdessä kuntien elinkeinokoordinaattorien ja muiden elinkeinoelämän toimijoiden kanssa.

Kyliä toimijoiden aktivoiminen sekä ohjeistaminen toiminnan kehittämiseksi. Aktivointia tehdään kaikille ikäryhmille, jotta kylien toiminta olisi mahdollisimman monipuolista. Toiminnalla tietoa ja tukea kyliin ja niiden toimijoille.

Peräpohjolan Leader jatkaa oman toimintansa kehittämistä myös tulevilla ohjelmakaudella. Tavoitteeksi asetamme oman aktivointitehtävän, jossa osallistamme, kuuntelemme ja

Kuva 8: Ideasta hankkeeksi

sparraamme toimijoita strategian laatimisen aikana ja strategioiden laatimisten välillä.

6.2. Viestintä

Peräpohjolan Leaderin viestintä on suunnitelmallista ja kohdennettua. Viestinnän tavoitteena on aktivoida potentiaalisia hanketoimijoita ja lisätä tunnettuutta alueen kehittäjänä ja tiedonvälittäjänä. Info- ja muiden aktivointitilaisuuksien sekä henkilökohtaisten yhteydenottojen lisäksi viestimme ulospäin pääasiassa sosiaalisessa mediassa.

Käytetyimmät kanavat ovat Facebook ja Instagram, ja niiden lisäksi kokeilemme rohkeasti uusia viestintäkanavia ja sosiaalisen median sovelluksia. Käytössämme on jäsenkirje sekä tiedotteet medialle. Lisäksi meillä on ajantaisaiset verkkosivut, jotka päivitetään uudelle ohjelmakaudelle. Näiden kautta laajennetaan viestintää tavoittamaan eri ikäryhmät.

Sisäisessä viestinnässä tärkeää on tiedon

reaaliaikainen jakaminen henkilöstön kesken sekä hallitukselle myös kokousten välillä. Tämän varmistamiseksi etätöaikaana henkilöstö pitää säännöllisesti yhteisiä etäkokouksia, joissa tietoa vaihdetaan luontevasti. Lisäksi päivittäinen viestintä tapahtuu puhelimitse tai pikaviestimien avulla. Viestinnässä tulemme hyödyntämään myös uutta ely-keskuksen alueviestijää sekä Leader Lappi -yhteistyötämme.

6.3. Yhteistyö ja verkostoituminen

Peräpohjolan Leader ry:llä on jatkossakin verkostoyhteistyötä kaikkien sidosryhmiensä kanssa. Peräpohjolan Leader ry:n tärkeitä yhteistyökumppaneita ovat esimerkiksi kuntien elinkeinokoordinaattorit. Yhteistyö ja yhteydenpito on tiivistä Lapin ely-keskuksen lisäksi myös Leader Lappi -verkoston kanssa, joka koostuu Lapin viidestä Leader-ryhmästä.

Leader Lappi jatkaa hyvää keskinäistä yhteistyötä. Tällä ohjelmakaudella tulemme tekemään hanke yhteistyötä ainakin kansainvälisen Älykkäät kylät -teeman puitteissa.

Haemme esimerkkejä älykkäistä kylistä muualta Euroopasta ja vaihdamme tietoa siitä, mitä älykkyys voi kylille tarkoittaa. Tietoa tuodaan Lapin maaseudulle, jotta Lapissa voidaan kehittää toimintaa entistä älykkäämmäksi. Samalla lappilaisten kylien toimintamalleja voidaan esitellä kansainvälisille kumppaneillemme. Kansainvälisessä toiminnassa voimme samalla hyödyntää tehokkaasti koko kansainvälistä Leader-verkostoamme. Peräpohjolan Leader pyrkii käynnistämään ohjelmakaudella myös kahdenvälisen yhteistyön ulkomaisen Leader-ryhmän kanssa.

Lappi on laaja ja harvaanasuttu maakunta,

mutta me Lapin maaseudun kehittäjät tunnemme toisemme ja teemme yhteistyötä suoraan kahdenvälisesti sekä Arktisen älykkään maaseutuverkoston eli Maaseutuklusterin kautta. On myös hyvä saada ulkopuolista näkemystä ja sen vuoksi jatkamme vertaisaudiointia maakunnan ulkopuolisen Leader-ryhmän kanssa.

Valtakunnallinen Maaseutuverkosto on puolestaan kahdensuuntainen kanava alueiden ja valtakunnallisten toimijoiden välillä. Alueen monipuoliset oppilaitokset tarjoavat mahdollisuuksia yhteiseen kehittämistyöhön. Esimerkiksi alueen ammattioppilaitokset, ammattikorkeakoulu sekä yliopisto ovat merkittäviä yhteistyökumppaneita osaamisen ja oppimisen parissa.

Sisäinen toiminta on tiedon jakamista sekä yhteistyötä työntekijöiden sekä hallituksen jäsenten välillä, samalla saadaan toiminta-alueen asukkaiden ääni kuuluviin. Tällä toiminnalla varmistetaan toiminnan kehittyminen sekä luodaan verkostoja tiedon keräämiseksi ja jakamiseksi.

6.4. Hallinto

Peräpohjolan Leaderin hallitus koostuu yhdeksästä varsinaisesta jäsenestä ja heidän yhdeksästä henkilökohtaisesta, samasta kunnasta tulevasta varajäsenestä. Toiminta-alueemme kuuden kunnan alueelta tulevat hallitusjäsent jakavat hallituspaikat tasapuolisesti kuntien väestömäärän suhteessa.

Hallituksen kokoonpano noudattaa myös kolmikantaa, joten kolmasosa hallituksen jäsenistä edustaa alueen maaseudun asukkaita, toinen kolmannes paikallisia yhteisöjä ja loput paikallista julkista hallintoa. Kolmikannalla varmistetaan toiminnan avoimuus ja tasapuolisuus päätöksenteossa sekä uusien henkilöiden

Kuva 9: Toimistomme sijaitsee Tervolan Louella. Lappian maaseutuyrittäjyyden osaamiskeskuksen yhteydessä, keskellä kaunista maaseutua.

saaminen mukaan toimintaan. Hallitus vastaa yhdistyksen strategisesta johtamisesta sekä kehittämisstrategian toteutumisesta ja seurannasta. Hallitus valitsee rahoitettavat hankkeet, vastaa yhdistyksen taloudesta ja toimii työntekijöiden työnantajana.

Toiminnanjohtaja vastaa yhdistyksen operatiivisesta johtamisesta, kehittämisestä ja hallinnosta. Toiminnanjohtajan tehtäviin kuuluvat siten henkilöstö- ja taloushallinto, aluekehitystyö, sidosryhmäyhteistyö, hankeaktivointi, hankevalmistelu ja hankeneuvonta sekä raportointi. Toiminnanjohtaja vastaa yhdistyksen kehittämisstrategian toteuttamisesta, viestinnästä ja omien hankkeiden johtamisesta. Toiminnanjohtaja on yhdistyksen muiden

työntekijöiden esihenkilö.

Toiminnanjohtajan työparina yhdistyksessä toimii hankeneuvoja. Hankeneuvoja vastaa taloushallinnosta, rahoituskehityksen seurannasta ja asiakasneuvonnasta sekä osallistuu kehittämisstrategian toteuttamiseen, hankevalmisteluun ja aktivointityöhön.

Yhdistyksen hallinto ja hallitustyöhön liittyvät kulut sekä yhdistyksen aktivointityö katetaan toimintarahalla. Koko toiminta-alueen koskevan, strategian mukaisen kehittämistarpeen rahoittamistarpeen noustessa, henkilöstön tiimiin rekrytoidaan oman tuotannon hankkeen vetäjä. Oman tuotannon hankkeissa ei tehdä toimintarahalla tehtäviä asioita. Yhdistyksen kirjanpidon hoitaa Aallon Oulu Oy.

7. Seuranta ja arviointi

Peräpohjolan Leaderin henkilöstö ja hallitus seuraa ja arvioi strategian toteutumista jokaisessa hallituksen kokouksessa sekä kokouksen jälkeen samalla kun käsitellyt hankkeet kirjataan Peräpohjolan Leaderin omaan sidontaseurantaan.

Mikäli painopisteet eivät toteudu prosentuaalisesti eivätkä alueellisesti tasaisesti, henkilöstö reagoi ja strategian toteutumista ohjataan jalkautumalla tehostetummin aktivoimaan toimijoita.

Kerätty seurantatieto koostetaan maa- ja metsätalousministeriölle lähetettäviin vuosikertomuksiin sekä yhdistyksen syyskokoukselle annettaviin toimintakertomuksiin, jotka hallituksemme käsittelee.

Jatkamme käytäntöä, jossa puolivuositain pidämme hallituksen kanssa Strategiapäivän.

Jatkamme myös hyväksi todettua käytäntöämme jatkuvasti kehittää ja parantaa toimintaamme hallituksen kokouksissa pitkin vuotta. Hallituksen kokouksissa keskustellut ja päätetyt oman toiminnan kehittämistoimenpiteet viedään toteutukseen henkilöstön viikoittaisten tiimipalaverien kautta. Kuntien johdon kanssa tapaamme strategian ja palautekeskustelun merkeissä vuosittain.

Teemme tarvittaessa asiakaskyselyitä laadun varmistamiseksi työssämme. Toiminnan arviointia suoritamme myös tarvittaessa, hyödyntäen ostopalveluita.

Strategian toteutuksen seuranta ja arviointia tehostetaan edelleen ohjausryhmätyöskentelyn kautta, mutta myös jatkamalla tapaamme pitää yhteyttä yrityshankkeita toteuttaviin hankkeen koko elinkaaren ajan.

Vaikka maailma muuttuu ja menemme eteenpäin, meidän arvomme ja luonto ovat ennallaan, niitä pyrimme vaalimaan ja varjelemaan.

Kuva 10: Pitkospuut rakan yli. Sanna-Mari Suopajärvi.

LEADER

Peräpohjola

WWW.perapohjola.fi